

Костицький В.В.,

*доктор юридичних наук, професор Краківського педагогічного університету імені Комісії народної освіти, президент Міжнародної екологічної академії
ORCID 0000-0003-1692-9810,
(<https://orcid.org/0000-0003-1692-9810>)*

Романчукевич В.В.,

*докторант державного вищого навчального закладу
«Університет банківської справи»
ORCID: 0000-0001-9393-5590*

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

JEL Classification: K 19
SECTION “LAW”: Право.

Анотація. У статті проведено дослідження інституційних та функціональних елементів забезпечення державної фінансової політики (ДФП) сталого розвитку в Україні та світі. Визначено, що серед інституційних складових механізму ДФПСР особливу роль відіграють інституції, які здійснюють процес контролю за фінансовими ресурсами. Особливу роль відведено: Організації Об'єднаних Націй (щодо узгодження глобальних викликів), Організації економічного співробітництва та розвитку (у сфері фінансування розвитку), Європейському Союзу (у механізмі покращенні фінансової політики сталого розвитку). Визначено, що основа механізму забезпечення ДФПСР має враховувати стратегічні завдання держави, які забезпечують реалізацію конкретних заходів ДФПСР (функціональні), що в найближчі кілька років необхідні для посилення процесів розвитку поряд з розрахунковим обсягом необхідних фінансових ресурсів. Виходячи із аналізу сучасного стану фінансової політики, дотримання нею принципів та завдань сталого розвитку, етапів, на яких знаходиться економіка країни зроблені пропозиції щодо її подальшого реформування. Запропоновані заходи для підвищення рівня фінансової інклюзивності. Сформульовані пропозиції, які дозволяють реалізувати принцип спільної відповідальності суспільства і держави у сфері забезпечення сталого розвитку, спрямовані на екологізацію економіки, законотворчої діяльності та державного управління і можуть стати виразом відповідального представницького правління та сприяти створенню екологічної держави.

Ключові слова: інституційні елементи, функціональні елементи, державна фінансова політика, сталий розвиток, інституції, фінансова інклюзія, відповідальне представницьке правління, екологізація економіки, законотворчої діяльності та державного управління, екологічна держава.

Abstract. The article examines the institutional and functional elements of the mechanism of ensuring the state financial policy of sustainable development in Ukraine and in the world. It is determined that among the institutional components of the mechanism of the public financial policy of sustainable development, the institutions that carry out the process of control over financial resources play a special role. A special role is played by: the United Nations (a place where global challenges can be addressed), the Organization for Economic Co-operation and Development (in financing development), the European Union (in the mechanism for improving the sustainable development financial policy). It is researched that

the basis of the mechanism of ensuring the state financial policy of sustainable development points to the strategic tasks of the state, which ensure the implementation of specific measures of the state financial policy of sustainable development (functional), which are necessary in the next few years to strengthen the development processes along with the estimated amount of necessary financial resources. Based on the analysis of the current state of financial policy adherence to the principles and objectives of sustainable development, the stages at which the country's economy is located, proposals are made for further reform. Since maintaining a sustainable fiscal policy is one of the country's top priorities, financial operations related to banking processes should be improved accordingly. An indicator of the achievement of global goals in the provision of the SFSD should be the elimination of extreme forms of poverty, the provision of quality education and access to energy sources. It is noted that in order to improve the financial policy of sustainable development, it is imperative to use all available means to ensure repayment of the credits with the minimum expenses of taxpayers. In order to increase the level of financial policy, we propose to pay more attention to one of the goals of the development of the National Bank of Ukraine – financial inclusion. Measures are proposed to increase the level of financial inclusivity. Proposals have been formulated that allow implementing the principle of joint responsibility of society and the state in the field of sustainable development, aimed at environmentalization the economy, lawmaking and can be an expression of responsible representative state governance administration and contribute to the creation of an ecological state.

Key words: institutional elements, functional elements, state financial policy, sustainable development, institutions, financial inclusion, responsible representative state governance, environmentalization of the economy, lawmaking and public administration, ecological state.

Постановка проблеми

Одними із основних структурних елементів механізму забезпечення державної фінансової політики сталого розвитку (ДФПСР) є наявність інституційної складової, що забезпечує необхідність врахування системи державного та міждержавного впливу, а також ринкових інститутів під час реалізації ДФПСР та функціональної, яка забезпечує реалізацію конкретних заходів ДФПСР з використанням державних та недержавних інструментів. Тому дослідження даних елементів є вкрай важливим в процесі формування механізму забезпечення державної фінансової політики сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанню функціонування елементів механізму забезпечення державної фінансової політики сталого розвитку присвячено велику кількість наукових праць таких вчених, як Д. Аннандейла, А. Моррісон-Сондерса, Г. Качалової, В. Дем'янишина, І. Брітченко та багатьох інших.

Постановка завдання

Дослідження інституційних та функціональних елементів державної фінансової політики сталого розвитку в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу дослідження

Серед складових механізму ДФПСР особливу роль відіграють інституції, які здійснюють процес контролю за фінансовими ресурсами. Зокрема, ключові дискурси міжнародної спільноти у сфері фінансування сталого економічного розвитку здійснюються в рамках Організації Об'єднаних Націй (ООН), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), на платформі міжнародних фінансових організацій Європейського Союзу (ЄС), Міжнародного валютного фонду (МВФ), а також Національного банку України (НБУ).

Роль ООН (Організація Об'єднаних Націй) у фінансуванні сталого розвитку країн залишається надзвичайно важливою. Саме ООН узгоджує глобальні виклики і координує міжнародні зусилля в надзвичайних ситуаціях, коли необхідно терміново реагувати на різні кризи.

Досить важливою є роль Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), оскільки у сфері фінансування розвитку ОЕСР також є незаперечним авторитетом. Комітет допомоги з розвитку ОЕСР розробляє стандарти фінансування розвитку та піклується про статистику донорів та звітність у цій сфері.

Особливу роль у механізмі покращенні фінансової політики сталого розвитку належить Європейському Союзу, який є провідним донором у світі і надає більше половини глобальної допомоги з розвитку, що надається країнам, які розвиваються, для викорінення бідності в контексті сталого розвитку. Така політика спрямована на глобальні процеси фінансування розвитку, оскільки співробітництво в галузі розвитку є одним з пріоритетів у сфері зовнішніх дій ЄС. До цього часу лише ЄС та його держави-члени (та Норвегія) вчасно взяли на себе зобов'язання у сфері офіційної допомоги у сфері розвитку.

Вагому роль у покращанні фінансової політики сталого розвитку відіграють інституції Європейського Союзу, який є провідним фінансовим донором у світі й забезпечує більше половини глобальної фінансової допомоги для розвитку менш розвинених країн що розвиваються, для вирішення проблеми бідності в контексті сталого розвитку. Така політика є одним з пріоритетів у сфері зовнішніх дій ЄС.

Реалізація політики сталого розвитку на національному рівні також передбачає відповідне інституційне забезпечення. Враховуючи, що сьогодні ця проблема розглядається як спільне завдання суспільства і держави, мова має йти про новий зміст організації влади на засадах відповідального представницького правління[8], яке б відповідало вимогам статті 17 Конституції України про відповідальність держави та Українського народу у сфері захисту суверенітету, територіальної цілісності та економічної безпеки. Включення у системну роботу по реалізації ДФПСР всього механізму державної влади (Парламенту, Уряду, органів державної виконавчої влади, контрольно-наглядових органів) і місцевого самоврядування. Тому сьогодні справедлива постановка питання про формування екологічної держави[7] як інституційно спроможного механізму забезпечення сталого розвитку на національному рівні.

Зрозуміло, що особливе місце у цьому механізмі має належати Національному банку України (НБУ), який повинен здійснювати чітку та прозору політику щодо забезпечення режиму інфляційного таргетування та нарощування міжнародних резервів курсу. Вважаємо, що пом'якшення грошово-кредитної політики та адміністративних заходів повинні залежати від продовження рівня прогресу у забезпеченні фінансової стабільності та збільшення резервів. Загалом фахівці НБУ стверджують, що Україна за показником фінансової грамотності відстає від країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку, а також сусідніх держав відповідно до дослідження USAID, яке було представлено за участі Експертної платформи [1].

В основі забезпечення ДФПСР[9] лежать стратегічні завдання держави, які забезпечують реалізацію конкретних заходів ДФПСР (функціональні), що в найближчі кілька років необхідні для стимулювання економічного розвитку поряд з розрахунковим обсягом необхідних фінансових ресурсів. Головною метою їх є зміцнення та використання економічних, соціальних та інституційних потенціалів, які забезпечують більш швидкий та сталий розвиток країни та покращують якість життя людей. Стратегія, на наш погляд, повинна поєднувати напрямки формування конкурентоспроможної національної економіки та соціальну і територіальну єдність.

Національна стратегія розвитку 2030 р. [2] має бути зосереджена не тільки на державному управлінні, але й об'єднувати всі державні установи навколо стратегічних цілей, а також формувати соціальне та економічне середовище, які потрібні для соціально-економічного розвитку як на національному, так і на регіональному рівнях. На разі виникнення бар'єрів для соціально-економічного розвитку, має бути сформований індикативний графік їх усунення та методи фінансування відповідної діяльності.

Показником досягнень глобальних цілей у забезпеченні ДФПСР повинна стати ліквідація бідності, забезпечення якісної освіти та доступу до відновлювальних джерел енергії.

Оскільки ДФПСР є однією з найбільш пріоритетних напрямів політики країни, відповідно пропонуємо удосконалити фінансові операції, які пов'язані з банківським кредитуванням. Мається

на увазі спростити процес здійснення фінансових операцій, залучити до цього процесу систему Інтернет та різні програми, приміром Plategka, EasyPay, Nomenet.

Досягнення цілей у сфері інфраструктури та промисловості; забезпечення стійких моделей виробництва та споживання; здійснення заходів щодо боротьби з наслідками зміни клімату та використання і збереження морських ресурсів також вимагають достатнього фінансування. Завдання, що пов'язані із цілями сталого розвитку вимагають більш глибоких змін у сфері освіти, охорони здоров'я, енергоспоживання, просторового планування та використання інформаційних технологій, що передбачає підвищення спроможності урядів до якісного державного управління та залучення приватного сектору до вирішення соціально-еколого-економічних проблем.

Виходячи із сучасного стану фінансової політики та завдань сталого розвитку, пропонуємо:

- побудувати та дотриматися диференційованого підходу до співпраці і допомоги з боку МФО;
- зменшення рівня міграційного тиску, оскільки демографічний ріст і доступ до природних ресурсів призводять до збільшення впливу такого чинника на окремі регіони світу;
- спрямувати зусилля на уникнення конфліктів, оскільки мир і стабільність є передумовою сталого розвитку;
- розвивати інституційні механізми забезпечення сталого розвитку, ефективна функціонування яких дозволить створити екологічну державу.

Вважаємо, що ДФПСР має охоплювати наступні ключові елементи:

- створення стимулюючого регулятивного середовища,
- мобілізація та ефективне використання національних державних фінансів,
- мобілізація та ефективне використання міжнародних фінансових ресурсів,
- сприяння міжнародній торгівлі,
- прийняття ефективних рішень, які засновані на інтеграції науки, техніки та інноваціях;
- екологізація економічної політики та законотворчої практики.

На нашу думку, для подальшого розвитку фінансової політики сталого розвитку обов'язковим є використання всіх наявних засобів політики. На сучасному етапі необхідним є підтримка довіри населення до банківської діяльності, що забезпечує зміцнення та здатність банків забезпечувати економічне зростання. З цією метою Національний банк підготував Концепцію захисту прав споживачів фінансових послуг, якою змінює підходи до розкриття банками та небанківськими фінансовими установами інформації про вартість послуг та правил їх спілкування з клієнтами. Крім того, у структурі Національного банку створюється окреме управління, що опікуватиметься захистом прав клієнтів фінансових установ [3].

З метою підвищення ефективності фінансової політики пропонуємо звернути увагу на одну із цілей розвитку НБУ – фінансову інклюзію. «Підвищення рівня фінансової інклюзії є важливим для різних стейкхолдерів», – стверджується на офіційному сайті НБУ:

- «для регуляторів та держави загалом, оскільки залучає усі верстви населення до економічної системи, що у результаті сприяє зростанню економіки через мобілізацію заощаджень населення, інвестування у розвиток економіки держави, диверсифікацію фінансової системи;
- для провайдерів фінансових послуг, оскільки збільшує кількість споживачів фінансових послуг;
- для споживачів, оскільки вони можуть ефективніше та зручніше використовувати сучасні фінансові послуги, підвищуючи таким чином особистий добробут. Фінансова інклюзія сприяє підвищенню та стабілізації доходів, ефективнішому управлінню активами, зменшенню вразливості від економічних криз»[4].

Чим активніше населення країни користується фінансовими послугами, тим вищий рівень добробуту її громадян і якість їхнього життя. Яскравим прикладом служать Скандинавські країни – Данія, Швеція, Норвегія, які стабільно лідирують у рейтингах найбагатших (і найщасливіших) країн Європи. Рівень фінансової інклюзії (включеності всіх верств населення у фінансову систему) в цих державах досягає 100%. Такий же показник і у Нідерландах, 98% – у Австрії та Британії[5]. І вже сьогодні можна спостерігати результати фінансової інклюзії в Україні: в 2019 року кількість активних

платіжних карток в Україні зросла на 2% – до 36,8 млн шт. в порівнянні з 2018 ру. Загальна кількість операцій з використанням платіжних карток за 2019 рік досягла 3,9 млрд шт., а їх обсяг перевищив 2,8 млрд грн. Ці показники в порівнянні з 2017 роком зросли на 26,7% і 35,4% відповідно.)[5].

Для підвищення рівня фінансової інклюзивності пропонуємо застосування наступних заходів:

- мінімізувати вимоги для відкриття основних депозитних рахунків;
- спростити процес відкриття банківських підрозділів декларативним шляхом (для початку заява, інші необхідні документи подаються після відкриття);
- збільшити кількість новостворених підрозділів банку у сільських територіях;
- розробити та запровадити плани фінансової інклюзивності для фінансових установ;
- відкрити центри фінансової просвіти (Довідково: на сьогодні вже відкрито більше 1300 таких центрів);
- забезпечити належний рівень фінансової грамотності населення;
- з метою унормування участі суб'єктів ДФПСР у забезпеченні сталого розвитку передбачити відповідні зміни у законодавстві, яке визначає їх повноваження.

Висновки з проведеного дослідження

Для підвищення рівня ефективності ДФПСР вважаємо за необхідне прискорити процес повної імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом, реалізацію політики в рамках співпраці з МВФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями. Поліпшення зовнішньо-економічних умов функціонування економіки стане однією із головних умов збалансованого економічного розвитку України у середньостроковій перспективі з врахуванням умов збереження високого рівня відкритості вітчизняної економіки. Додатковий вплив на темпи соціально-економічного зростання та його екологічний характер чинитимуть тимчасові ситуативні чинники, пов'язані із зміною економічних, екологічних та соціальних умов, що визначатимуть динаміку внутрішніх джерел економічного зростання з боку попиту та їх роль у формуванні загального показника ДФПСР. Здійснення цих завдань передбачає відповідні зміни в інституційному забезпеченні ДФПСР, заходи з екологізації прийняття рішень на всіх рівнях державного управління та формування елементів екологічної держави.

Список використаних джерел

1. Фінансова грамотність, інфляція та курс: 10 найцікавіших матеріалів Експертної платформи НБУ за перше півріччя роботи. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98399957&cat_id=55838
2. Стратегії сталого розвитку України на період до 2030. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html
3. Національний банк планує впровадити нові підходи до захисту прав споживачів фінансових послуг. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=96706968&cat_id=55838.
4. Фінансова інклюзія. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3961976&cat_id=3115908
5. Фінансова інклюзія для всіх: чому українцям пора «включатися». URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/450748/finansova-inklyuziya-dlya-vsih-chomu-ukrayintsyam-pora-vklyuchatysya>
6. Костицький В.В. Сучасна держава – екологічна держава: соціолого-правовий підхід / В.В. Костицький // Соціологія права. – 2018. – № 1-2 (24-25). – С. 102-110.
7. Романчукевич В. В. Теоретичні проблеми грошово-кредитної політики України в умовах глобалізації економіки/ Романчукевич В.В. // Київ: Видавничий дім «АртЕк». 2018. – 118с.
8. Костицька І.О. Політико-правова природа представницьких органів влади. Соціологія права № 1, 2011. – С. 45-49.